

การบริหารจัดการโรงแรมฮาลาลไทย กรณีศึกษาโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

The Management of Thai Halal Hotels : A Case Study of Hotels in Pattani

Parichard Benrit

Prince of Songkla University, Pattani Campus

Sukhumvit Saiyasopon

Khon Kaen University

บทคัดย่อ

นักท่องเที่ยวมุสลิมถือได้ว่าเป็นกลุ่มลูกค้าที่มีศักยภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มตลาดเป้าหมายของหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยที่ต้องการดึงดูดกลุ่มดังกล่าวให้เข้ามาท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังขาดการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวมุสลิมโดยเฉพาะในเรื่องโรงแรมฮาลาล ดังนั้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบคุณลักษณะทั่วไปของโรงแรมฮาลาล พร้อมทั้งศึกษาการประยุกต์คุณลักษณะโรงแรมฮาลาลของประเทศไทย โดยเริ่มการดำเนินการวิจัยด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของโรงแรมฮาลาลจากการศึกษาโรงแรมฮาลาลของประเทศในแถบตะวันออกกลางและมาเลเซีย ตามด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้จัดการและผู้บริหารโรงแรมในจังหวัดปัตตานี ผลจากการศึกษา พบว่า โรงแรมในจังหวัดปัตตานีมีการปฏิบัติตามคุณลักษณะต่างๆ ของโรงแรมฮาลาลคือ การให้บริการอาหารที่ได้รับมาตรฐานอาหารฮาลาล และอีกทั้งได้รับมาตรฐานการบริการอาหารฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการบริการห้องละหมาด ผ้าละหมาดและพรมสำหรับปูละหมาด ในห้องละหมาดและห้องนอนมีสัญลักษณ์บ่งชี้ทิศสำหรับละหมาด ในห้องน้ำมีท่อน้ำที่ต่อออกมาจากก๊อกน้ำสะอาดในห้องน้ำในการชำระล้าง สำหรับพนักงานที่ให้บริการส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและมีการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ส่วนความคิดเห็นของสถานประกอบการเกี่ยวกับนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการนำนโยบายฮาลาลจะส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรมตนเอง

คำสำคัญ : โรงแรมฮาลาล จังหวัดปัตตานี ประเทศไทย

Abstract

Muslim tourists are considered potential customers who are main market targets of several countries including Thailand. However, Thailand still lacks of in-depth study of Muslim tourists, especially, in terms of Halal hotel. Therefore, this study aims to investigate general characteristics of Halal hotels as well as the application of the characteristics of Halal hotels in Thailand. This research was conducted by collecting data regarding the characteristics of Halal hotels from Halal hotels in Middle Eastern countries and Malaysia. Afterwards, the in-depth interview was used with hotel managers and hotel directors in Pattani. The result showed that hotels in Pattani follow principles of Halal hotels which are providing Halal food approved by Halal food standards and offering certified Halal food services for tourism. In addition, these Halal hotels provide their Muslim customers with prayer rooms together with prayer cloths and prayer mats. They also have bedrooms with Qibla pointers indicating the direction to face to perform ritual prayers. In bathrooms, there are clean water taps for purifying oneself before prayer. As for the hotel staff, most of them are Muslims who dress properly according to Islamic principles. Concerning opinions of entrepreneurs on putting Halal policy into practice, most of them strongly agree that the application of Halal policy will bring benefits to their hotel business.

Keywords : Thai Halal hotel, Pattani, Thailand

บทนำ

ภาคบริการมีความสำคัญต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยให้เติบโตยิ่งขึ้น โรงแรมเป็นธุรกิจหนึ่งในภาคบริการที่มีความเกี่ยวข้องโยงการภาคการผลิตในหลายๆ ด้าน อาทิ การผลิตอาหารและวัตถุดิบ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อมโยงกับภาคบริการเช่นเดียวกัน เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้เกิดสร้างรายได้และการจ้างงาน แต่อย่างไรก็ตาม ภาพการณ์แข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งการตลาดท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเมื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้หลายประเทศได้เร่งพัฒนากิจกรรมบริการเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีประวัติอันยาวนาน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจกระจายอยู่ทั้งจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี มัสยิดกรือเซะ เมืองโบราณยะรัง วังยะหริ่ง ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว หรือศาลเจ้าเล่งจูเกียง วัดช้างให้ราษฎร์บูรณาราม หาดทะเลกาโปร์ หาดแหมแหม และอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ดึงคำขวัญของจังหวัดคือ เมืองงามสามวัฒนธรรม ศูนย์ฮาลาลเลิศล้ำ ชนน้อมนำศรัทธา ถิ่นธรรมชาติงามตา ปัตตานีสันติสุขแดนใต้ และประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามหรือเรียกว่าชาวมุสลิมซึ่งมีอยู่จำนวนร้อยละ 86 (Cultural Office Pattani, 2015)

นักท่องเที่ยวมุสลิมนับได้ว่าเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่มีขนาดใหญ่และมีการเติบโตสูง เนื่องจากในปัจจุบันจำนวนประชากรมุสลิมทั่วโลกมีจำนวนกว่า 1.6 พันล้านคน หรือคิดเป็น 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2573 คาดว่าประชากรมุสลิมมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น

ร้อยละ 26.4 ของโลก รวมทั้งอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกคาดว่าจะขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 4.8 ไปจนถึงปี พ.ศ. 2563 เทียบกับอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวโลกที่คาดว่าจะขยายตัวในอัตราร้อยละ 3.8 ต่อปี (Tourism Authority of Thailand, 2015) ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558–2560 โดยในยุทธศาสตร์ที่ 2 มีการกล่าวถึงประเด็นของการท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม ซึ่งประเทศไทยต้องการมุ่งสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวฮาลาลระดับนานาชาติ โดยมีมาตรการสำคัญ คือ การพัฒนาธุรกิจภาคบริการที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องและได้มาตรฐาน ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาการท่องเที่ยวในธุรกิจภาคบริการที่เกี่ยวข้อง และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมุสลิมให้เป็นไปตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องและได้มาตรฐานสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม (Ministry of Tourism and Sports, 2015)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าลูกค้าในกลุ่มนี้มีความน่าสนใจ แต่ข้อมูลเกี่ยวกับโรงแรมฮาลาลในประเทศไทยยังขาดการศึกษาในเชิงลึกเนื่องจากนักท่องเที่ยวมุสลิมจะดำรงชีวิตภายใต้หลักศาสนาอิสลาม รวมทั้งมีความเชื่อถือและศรัทธาในพระเจ้าซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ดังนั้น ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการโรงแรมฮาลาล จะช่วยสร้างความพึงพอใจและดึงดูดตลาดกลุ่มนี้ให้การท่องเที่ยวมากขึ้น และจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวมุสลิมยินดีจ่ายเงินเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งศึกษาเพื่อให้เป็นการผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมของไทยได้วางแผนการปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ อันจะส่งผลให้ธุรกิจสามารถเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นในระยะยาว เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศและเพิ่มมูลค่าจากการท่องเที่ยวไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของโรงแรมฮาลาล
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามคุณลักษณะโรงแรมฮาลาลโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลคุณลักษณะของโรงแรมฮาลาลจากการศึกษาของประเทศในแถบตะวันออกกลางและประเทศมาเลเซีย ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดปัตตานี การนำคุณสมบัติโรงแรมฮาลาลไปปฏิบัติ ข้อคิดเห็นของสถานประกอบการเกี่ยวกับน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติ ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ประกอบการโรงแรม ขั้นตอนที่ 3 ทำการสังเคราะห์สรุปรายงานวิจัยในภาพรวมของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) โดยมีแนวคำถามตามโครงสร้างดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการโรงแรม ผู้ประกอบการ พนักงาน ลูกค้า การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนที่ 2 การนำคุณสมบัติโรงแรมฮาลาลไปปฏิบัติของผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดปัตตานี ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นของสถานประกอบการเกี่ยวกับน่านโยบายฮาลาล

ไปปฏิบัติ ซึ่งจะสอบถามในประเด็นดังนี้ การนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะส่งผลดีต่อภาพพจน์ธุรกิจโรงแรม การนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ลูกค้าเพิ่มขึ้น การนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้รายได้เพิ่มขึ้น การนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น และการนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น และส่วนที่ 4 คือปัญหาและข้อเสนอแนะ

หน่วยในการวิเคราะห์ เป็นระดับองค์กร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดปัตตานี ตามที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จัดรายชื่อโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานฮาลาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม ซึ่งรายชื่อโรงแรมที่ได้รับมาตรฐานฮาลาลในจังหวัดปัตตานี มี 3 โรงแรมดังนี้ โรงแรมปาร์ควิว โรงแรมซีเอส โรงแรมเวทเทิร์นวิว

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมจะเริ่มต้นด้วยแนวคิดเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) การแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) และการกำหนดตลาดเป้าหมาย (Market Targeting) ตามด้วยความหมายของคำว่าฮาลาลและคุณลักษณะทั่วไปของโรงแรมฮาลาล

แนวคิดเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง พฤติกรรมการตัดสินใจและการกระทำของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการซื้อและการใช้สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน สำหรับการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Analyzing Consumer Behavior) เป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อและการบริโภคของผู้บริโภคทั้งที่เป็นบุคคลกลุ่มบุคคลหรือองค์กร เพื่อให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการซื้อ การบริโภค การเลือกบริการ แนวคิดหรือประสบการณ์ที่จะทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจ (Armstrong & Kotlor, 2013)

แนวคิดเรื่องการแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) และการกำหนดเป้าหมาย (Market Targeting)

ธุรกิจอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าในทุกตลาดได้ เนื่องจากลูกค้ามีจำนวนมาก และมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นบริษัทจึงต้องทำการแบ่งตลาด (Market) ออกเป็นตลาดย่อย (Submarket) หรือส่วนตลาด (Market Segment) โดยใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาด เมื่อแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) แล้ว บริษัทก็จะต้องเลือกส่วนตลาดใดส่วนตลาดหนึ่ง หรือหลายส่วนตลาดหรือทั้งหมด เพื่อใช้เป็นตลาดเป้าหมาย (Market Targeting) แล้วกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ บริการและส่วนประสมการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการในแต่ละตลาดเป้าหมายนั้นอย่างเหมาะสม ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคและสามารถวิเคราะห์ตลาดเป้าหมายของธุรกิจ เพื่อที่จะกำหนดกลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategies) ที่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้ และจะส่งผลทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ

ความหมายของคำว่าฮาลาล (Halal)

ฮาลาลเป็นคำภาษาอาหรับมีความหมายทั่วไปว่า อนุมัติ เมื่อนำมาใช้ในทางศาสนาจะมีความหมายว่า สิ่งที่ศาสนานอนุมัติ เช่น อนุมัติให้ทาน อนุมัติให้ดื่ม อนุมัติให้ทำ อนุมัติให้ใช้สอย เป็นต้น ซึ่งการอนุมัติหรือการห้ามสิ่งใดในศาสนาอิสลามเป็นสิ่งที่มาจากอัลลอฮ์หรือพระเจ้าถือเป็นหลักสำคัญที่มุสลิมทุกคนต้อง

ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะมุสลิมมีความเชื่อมั่นศรัทธาว่าสิ่งที่พระเจ้าอนุมัติเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ส่วนสิ่งที่พระเจ้าห้ามเป็นสิ่งที่มิพึงภัยและมีโทษ เนื่องจากพระเจ้าผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา ดังนั้นจึงทราบดีถึงสิ่งที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อมนุษย์ พระองค์จึงอนุมัติสิ่งที่เป็นคุณและห้ามสิ่งที่เป็นโทษ (The Halal Standard Institute of Thailand, 2016) ซึ่งต่อไปนี้จะเป็นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับคุณสมบัติของโรงแรมฮาลาล

1. คุณลักษณะของโรงแรมฮาลาล

โรงแรมฮาลาลหรือโรงแรมที่ให้บริการภายใต้หลักชารีอะฮ์ (Shariach) จะมีความแตกต่างจากโรงแรมทั่วไป จากการทบทวนวรรณกรรมส่วนใหญ่ พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับโรงแรมฮาลาลจะศึกษาในประเทศแถบตะวันออกกลางและประเทศมาเลเซีย โดยผู้ประกอบการจะนำหลักชารีอะฮ์มาเป็นหลักในการจัดรูปแบบและประยุกต์ใช้การให้บริการ เช่น Rosenberg and Choufany (2009) นักวิเคราะห์ทางการตลาดและกรรมการผู้จัดการโรงแรมในนครดูไบ ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ได้ให้ความเห็นว่าโรงแรมฮาลาลสามารถจำแนกออกเป็นสามด้าน คือ การบริหารจัดการ ด้านการออกแบบตกแต่งและด้านระบบการเงินอิสลามโดยแต่ละด้านจะมีคุณลักษณะ ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการแบบอิสลามประกอบด้วย การหลีกเลี่ยงในการบริการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การบริการอาหารฮาลาล พนักงานส่วนใหญ่เป็นมุสลิม พนักงานหญิงจะให้บริการลูกค้าเพศหญิง ในขณะที่พนักงานชายจะให้บริการลูกค้าเพศชาย บริการที่วีที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม มีอัลกุรอานและพรมละหมาดในห้องพัก ด้านการออกแบบตกแต่งประกอบด้วย การแบ่งพื้นที่การให้บริการแยกเพศชายและเพศหญิง มีการบ่งชี้ทิศสำหรับระฆังหรือทิศกิบลัต ไม่มีการบริการที่ขัดหลักศาสนา เช่น ไนต์คลับ การจัดปลายเตียงนอนและห้องน้ำต้องไม่หันไปทางทิศกิบลัต การตกแต่งโรงแรมจะไม่ใช้รูปปั้นหรือภาพคนและสัตว์ มีการแยกชั้นระหว่างหญิงชายที่ยังไม่ได้สมรสและชั้นสำหรับครอบครัว สำหรับด้านระบบการเงินอิสลามประกอบด้วย การจัดการการเงินของโรงแรมเป็นไปหลักการเงินอิสลามและยึดในหลักชากาตหรือมีการบริจาคเงินกลับคืนต่อชุมชน

คุณลักษณะของโรงแรมฮาลาลได้มีการพัฒนาที่น่าสนใจ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางออกมาเป็นมาตรฐานอย่างเป็นทางการ เช่นการรวบรวมข้อมูลโรงแรมฮาลาลจากมุมมองต่างประเทศของ Samori & Sabtu (2014) พบว่า คุณลักษณะที่สำคัญของโรงแรมฮาลาล มีดังนี้

- อาหารฮาลาลและไม่มีแอลกอฮอล์ที่ให้บริการในโรงแรม
- มีหนังสือพระคัมภีร์กุรอาน พรมรองละหมาดและลูกศรที่แสดงทิศทางของกิบลัต
- ปลายเตียงและห้องสุขาอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ได้หันไปทางกิบลัต
- ห้องละหมาดอยู่ในโรงแรม
- ไม่มีความบันเทิงที่ไม่เหมาะสม
- พนักงานมุสลิมส่วนใหญ่และมีการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม
- มีการแบ่งแยกสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมนันทนาการ ร้านอาหารเสริมสวยและสระว่ายน้ำสำหรับผู้ชายและผู้หญิง
- มีการแยกห้อง / ชั้นที่พักระหว่างชายและหญิงสำหรับคู่ที่ไม่ได้สมรส
- การแต่งกายสำหรับนักท่องเที่ยว
- ไม่มีการเล่นการพนันและไม่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้บริการในล็อบบี้หรือร้านอาหารของโรงแรม
- ไม่มีอาหารและเครื่องดื่มที่ต้องห้ามในตู้เย็นโรงแรม

ซึ่งสอดคล้องกับการการศึกษาของ Jurattanasan & Jaroenwisan (2014) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของโรงแรมชาริอะฮ์ของประเทศกลุ่มมุสลิม พบว่าจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ คือ ไม่มีเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ไว้คอยให้บริการลูกค้า งดบริการสื่อที่ไม่เหมาะสมผ่านช่องโทรทัศน์ภายในห้องพัก พนักงานส่วนใหญ่เป็นมุสลิม มีคัมภีร์อัลกุรอานและพรมสำหรับละหมาดในห้องพัก สิ่งอำนวยความสะดวกในการสันทนาการมีการแยกหญิงชาย มีข้อบ่งชี้ที่ศนครมกกะ (กิบลัต) เพื่อใช้เป็นทิศในการละหมาด ไม่มีการให้บริการไนต์คลับ ห้องน้ำและการวางเตียงโดยที่ปลายเตียงไม่ควรหันไปทางทิศศนครมกกะ ไม่มีการตกแต่งภาพของมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตต่างๆ เช่น รูปสัตว์ อีกทั้งระบบการเงินของโรงแรมอยู่ภายใต้บทบัญญัติของศาสนาอิสลาม มีการจ่ายซากาตอีกด้วย

จากการการศึกษาลักษณะของโรมแรมที่ประยุกต์ใช้หลักชาริอะฮ์ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวเพื่อใช้ในการศึกษาโรงแรมฮาลาล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของให้บริการโรงแรมฮาลาล

<p>1. การบริหารจัดการแบบอิสลาม</p> <ul style="list-style-type: none"> • การหลีกเลี่ยงในการบริการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ • การบริการอาหารฮาลาล • พนักงานส่วนใหญ่เป็นมุสลิม • พนักงานมุสลิมมีการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม • พนักงานหญิงจะให้บริการลูกค้าเพศหญิง ในขณะที่พนักงานชายจะให้บริการลูกค้าเพศชาย • บริการทีวี รายการบันเทิงที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม • มีอัลกุรอานและพรมละหมาดในห้องพัก • มีห้องละหมาด มีผ้าละหมาด พรมสำหรับปูละหมาดให้บริการ • ไม่มีการเล่นการพนัน
<p>2. การออกแบบตกแต่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> • การแบ่งพื้นที่การให้บริการแยกเพศชายและเพศหญิง • มีการบ่งชี้ทิศสำหรับละหมาดหรือทิศกิบลัต • ไม่มีการบริการที่ขัดหลักศาสนา เช่น ไนต์คลับ • การจัดปลายเตียงนอนและห้องน้ำต้องไม่หันไปทางทิศกิบลัต • การตกแต่งโรงแรมจะไม่ใช้รูปปั้นหรือภาพคนและสัตว์ • มีการแยกชั้นระหว่างหญิงชายที่ยังไม่ได้สมรส และชั้นสำหรับครอบครัว • มีท่อน้ำที่ต่อออกมาจากก๊อกน้ำสะอาดในห้องน้ำในการชำระล้าง
<p>3. ระบบการเงินอิสลาม</p> <ul style="list-style-type: none"> • การจัดการการเงินของโรงแรมเป็นไปหลักการเงินอิสลาม • ยึดในหลักซากาตหรือมีการบริจาคเงินกลับคืนต่อชุมชน

ผลการศึกษาวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้จัดการโรงแรมในจังหวัดปัตตานี ในหัวข้อข้อมูลทั่วไปของ โรงแรม ความคิดเห็นและการนำคุณลักษณะโรงแรมฮาลาลไปปฏิบัติของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี ปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดปัตตานี ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานที่โรงแรมได้รับ เจ้าของโรงแรม พนักงาน ห้องพัก ห้องอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่ทางโรงแรมจัดไว้ บริการลูกค้า มีลักษณะดังนี้

1) โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท

โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท ได้รับมาตรฐานระดับ 2 ดาวและมาตรฐานการบริการอาหารฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว เจ้าของกิจการนับถือศาสนาอิสลาม มีพนักงานทั้งหมดจำนวน 90 คน พนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 78 คน ลูกค้าเป็นลูกค้าในประเทศร้อยละ 75 และต่างประเทศร้อยละ 25 ซึ่งลูกค้า นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 70 สำหรับห้องพักมีจำนวน 77 ห้อง ห้องประชุมสัมมนาและการจัดเลี้ยง จำนวน 9 ห้อง ห้องอาหาร 1 ห้อง นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ไว้บริการลูกค้า เช่น คาเฟ่ ชาชัก ห้องละหมาด สถานีบริการถ่ายรูปและลานจอดรถ

2) โรงแรมซี.เอส.

โรงแรมซี.เอส. ได้รับมาตรฐานระดับ 4 ดาวและมาตรฐานการบริการอาหารฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว เจ้าของกิจการนับถือศาสนาพุทธ มีพนักงานทั้งหมดจำนวน 185 คน พนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 140 คน ลูกค้าเป็นลูกค้าในประเทศร้อยละ 99 และต่างประเทศร้อยละ 1 ซึ่งลูกค้า นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 80 สำหรับห้องพักมีจำนวน 125 ห้อง มีประชุมสัมมนา และการจัดเลี้ยง จำนวน 12 ห้อง มีห้องอาหาร 1 ห้อง คือ ห้องบุหงารายา บริการอาหารพื้นเมือง อาหารมุสลิม อาหารไทย จีน ยุโรป นอกจากนี้ ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ไว้บริการลูกค้า อาทิ สระว่ายน้ำผู้ใหญ่ขนาดมาตรฐาน และสระว่ายน้ำเด็กพร้อมสไลด์เดอร์ ห้องซาวน่า ห้องสตีม ห้องฟิตเนส ห้องแอโรบิค ร้านจำหน่ายสินค้า ที่ระลึก ห้องละหมาด ลานจอดรถ และมุมข่าวสารอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย

3) โรงแรมเซาท์เทิร์นวิว

โรงแรมเซาท์เทิร์นวิว ได้รับมาตรฐานการบริการอาหารฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว เจ้าของกิจการ นับถือศาสนาพุทธ มีพนักงานทั้งหมดจำนวน 150 คน พนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 120 คน ลูกค้าเป็นลูกค้าในประเทศร้อยละ 100 ซึ่งลูกค้า นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 80 สำหรับห้องพักมีจำนวน 87 ห้อง ห้องประชุมสัมมนาและการจัดเลี้ยงจำนวน 8 ห้อง ห้องอาหารและสวนอาหารจำนวน 2 ห้อง นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ไว้บริการลูกค้า เช่น สปา ห้องคาราโอเกะ ดิสโก้เธค ห้องละหมาด และอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย

2. คุณลักษณะของให้บริการตามโรงแรมฮาลาลของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

คุณลักษณะของให้บริการโรงแรมฮาลาล โดยแบ่งออกเป็นสามด้านคือ การบริหารจัดการแบบอิสลาม การออกแบบตกแต่งและระบบการเงินอิสลาม ซึ่งได้จากการรวบรวมตามตารางที่ 1 ข้างต้น เพื่อมาศึกษา ถึงการปฏิบัติตามของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี โดยผลสามารถสรุปผลการศึกษาได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การนำปฏิบัติตามคุณลักษณะของให้บริการโรงแรมฮาลาลของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

คุณลักษณะให้บริการของโรงแรมฮาลาล	ปาร์ควิวรีสอร์ท	ซี.เอส.	เซาท์เทิร์นวิว
1. การบริหารจัดการแบบอิสลาม			
• การหลีกเลี่ยงในการบริการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	✓		
• การบริการอาหารฮาลาล	✓	✓	✓
• พนักงานส่วนใหญ่เป็นมุสลิม	✓	✓	✓
• พนักงานมุสลิมมีการแต่งการที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม	✓	✓	✓
• พนักงานหญิงจะให้บริการลูกค้าเพศหญิง ในขณะที่พนักงานชายจะให้บริการลูกค้าเพศชาย			
• บริการทีวี รายการบันเทิงที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม			
• มีอัลกุรอานและพรมละหมาดในห้องพัก			
• มีห้องละหมาด มีผ้าละหมาด พรมสำหรับปูละหมาดให้บริการ	✓	✓	✓
• ไม่มีการเล่นการพนัน	✓	✓	✓
2. การออกแบบตกแต่ง			
• การแบ่งพื้นที่การให้บริการแยกเพศชายและเพศหญิง			
• มีการบ่งชี้สำหรับละหมาดหรือทศกิบัต	✓	✓	
• ไม่มีการบริการที่ขัดหลักศาสนา เช่น ไนต์คลับ	✓	✓	
• การจัดปลายเตียงนอนและห้องน้ำต้องไม่หันไปทางทิศกิบัต			
• การตกแต่งโรงแรมจะไม่ใช้รูปปั้นหรือภาพคนและสัตว์	✓		
• มีการแยกชั้นระหว่างหญิงชายที่ยังไม่ได้สมรส และชั้นสำหรับครอบครัว			
• มีท่อน้ำที่ต่อออกมาจากก๊อกน้ำสะอาดในห้องน้ำในการชำระล้าง	✓	✓	✓
3. ระบบการเงินอิสลาม			
• การจัดการการเงินของโรงแรมเป็นไปตามหลักการเงินอิสลาม	✓		
• ยึดในหลักชากาตหรือมีการบริจาคเงินกลับคืนต่อชุมชน	✓		

3. ความคิดเห็นของโรงแรมเกี่ยวกับเกี่ยวกับน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติ

จากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติในประเด็นต่างๆ คือ การน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะส่งผลดีต่อภาพพจน์ธุรกิจโรงแรม การน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ลูกค้าเพิ่มขึ้น การน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้รายได้เพิ่มขึ้น การน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น และการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท

โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการน่านโยบายฮาลาลจะส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรม คือ ส่งผลดีต่อภาพพจน์ของโรงแรม ทำให้มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้น และเห็นด้วยว่าจะทำให้รายได้ของโรงแรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น อีกทั้งเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น

2) โรงแรมซี.เอส.

โรงแรมซีเอส มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการน่านโยบายฮาลาลจะส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรม คือ ส่งผลดีต่อภาพพจน์ของโรงแรม ทำให้มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้น และจะทำให้รายได้ของโรงแรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามมีความเห็นด้วยว่าการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น อีกทั้งไม่คิดว่าการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น

3) โรงแรมเซาท์เทิร์นวิว

โรงแรมเซาท์เทิร์นวิว มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการน่านโยบายฮาลาลจะส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรม คือ ส่งผลดีต่อภาพพจน์ของโรงแรม ทำให้มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้น และทำให้รายได้ของโรงแรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน อีกทั้งเห็นด้วยว่าการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามไม่เห็นว่าการน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

1) โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท

ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะต้องการให้โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท ปัตตานี เป็นโรงแรมฮาลาลทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริหารจัดการ การออกแบบตกแต่ง และระบบการเงินแบบอิสลาม แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของการออกแบบตกแต่ง ที่เกี่ยวกับโรงแรมฮาลาล ในส่วนของการจัดปลายเตียงนอนและห้องน้ำ ต้องไม่หันไปทางทิศกิบลัตในบางห้องทางโรงแรมไม่สามารถทำได้เนื่องจากเจ้าของในปัจจุบันได้ซื้อโรงแรมนี้มาจากเจ้าของเดิมซึ่งไม่ใช่มุสลิม จึงอาจจะไม่มีการออกแบบตามรายละเอียดข้อกำหนดในเรื่องดังกล่าว สำหรับการขอมาตรฐานอาหารฮาลาล ถึงแม้จะมีความเข้าใจในเรื่องอาหารฮาลาล แต่ในเรื่องวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการปรุงอาหารบางชนิดก็ต้องใช้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาแนะนำ

2) โรงแรมซี.เอส.

ด้านการบริหารจัดการโรงแรมฮาลาลทั้งระบบอาจทำได้ยาก เนื่องจากเจ้าของโรงแรมไม่ได้เป็นมุสลิมและระบบการเงินอาจจะไม่เป็นไปตามระบบการเงินอิสลามกำหนดไว้ แต่โรงแรมก็ได้ปรับในส่วนห้องอาหาร ห้องละหมาดและสิ่งต่างๆ ที่ทางโรงแรมสามารถบริการตามที่ลูกค้าร้องขอ

3) โรงแรมเซาท์เทิร์นวิว

เนื่องจากทางโรงแรมได้มีความสนใจนโยบายเกี่ยวกับฮาลาลในส่วนห้องละหมาดและร้านอาหาร ซึ่งส่วนนี้จะทำให้โรงแรมสามารถขยายฐานลูกค้าได้มากกว่าที่มีร้านอาหารที่ไม่ได้รับตราฮาลาล

โดยในเริ่มแรกของการเตรียมขอตราฮาลาล เจ้าของโรงแรมไม่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานฮาลาล เนื่องจากไม่ใช่มุสลิม แต่จะขอความรู้จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้การเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการตามมาตรฐานดังกล่าว

สรุปผลการปฏิบัติตามคุณลักษณะของให้บริการโรงแรมฮาลาลของโรงแรมในจังหวัดปัตตานี

ผู้ประกอบการโรงแรมในจังหวัดปัตตานีมีทั้งมุสลิมและพุทธ โดยโรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ทเจ้าของโรงแรมเป็นมุสลิม ส่วนโรงแรมซี.เอส. และโรงแรมเซาท์เทิร์นวิวเป็นพุทธ แต่มีความสนใจในเรื่องโรงแรมฮาลาล โรงแรมที่มีพนักงานจำนวน 100 คนขึ้นไปจำนวนสองแห่ง และน้อยกว่า 100 คนจำนวนหนึ่งแห่ง พนักงานส่วนใหญ่ของทุกโรงแรมจะนับถือศาสนาอิสลาม ลูกค้ำหลักเป็นลูกค้ำในประเทศซึ่งเป็นลูกค้ำทั่วไป และมาจากหน่วยงานส่วนราชการ และส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า โรงแรมมีจำนวนห้องพักจำนวน 70 ห้องขึ้นไป มีห้องประชุม สัมมนาและห้องจัดเลี้ยงมากกว่า 7 ห้อง มีร้านอาหารอย่างน้อย 1 ร้านอาหาร มีลานจอดรถ มีห้องละหมาด และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ไว้คอยบริการลูกค้ำซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละโรงแรม อาทิ โรงแรมซี.เอส. มีสระว่ายน้ำผู้ใหญ่และเด็ก ห้องชาวน้ำ ห้องสตีม ห้องฟิตเนส ห้องแอโรบิก ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก มุมข่าวสารและอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย โรงแรมปาร์ควิวรีสอร์ท มีคาเฟ่ ชาชัก สถานีบริการถ่ายรูป สำหรับโรงแรมเซาท์เทิร์นวิว มีสปา ห้องคาราโอเกะ ดิสโก้เธค และอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย

การบริหารจัดการโดยนำคุณลักษณะของโรงแรมฮาลาลมาประยุกต์ใช้กับโรงแรมในจังหวัดปัตตานีทางโรงแรมมีการบริหารจัดการตามคุณลักษณะของโรงแรมทั่วไป และตามคุณลักษณะของโรงแรมฮาลาล และได้รับมาตรฐานอาหารฮาลาลและมาตรฐานการบริการอาหารฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว สำหรับการนำคุณลักษณะต่างๆ ของโรงแรมฮาลาลมาประยุกต์ใช้ในโรงแรม มีการปฏิบัติในคุณสมบัติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบริการจัดการ การออกแบบตกแต่ง และการใช้ระบบการเงินแบบอิสลาม คุณลักษณะที่ทุกโรงแรมในจังหวัดปัตตานีให้ความสำคัญและได้นำมาใช้ในปัจจุบัน คือ การได้รับมาตรฐานอาหารฮาลาล การบริการห้องละหมาด มีผ้าละหมาด พรหมสำหรับปูละหมาดมีการบ่งชี้ทิศสำหรับละหมาดหรือทิศกิบลัตมีที่อน้ำที่ต่อออกมาจากก๊อกน้ำสะอาดในห้องน้ำในการชำระล้างพนักงานส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและมีการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

ส่วนความคิดเห็นของสถานประกอบการเกี่ยวกับน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติ ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าน่านโยบายฮาลาลจะส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรมตนเอง ได้แก่ โรงแรมจะมีภาพพจน์ที่ดี ทำให้มีฐานลูกค้ำเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้น และจะส่งผลทำให้รายได้ของโรงแรมเพิ่มขึ้น สำหรับความคิดเห็นว่าน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและน่านโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น มีโรงแรมสองแห่งที่ความเห็นด้วยและหนึ่งแห่งไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว

สำหรับปัญหาในการปฏิบัติตามคุณลักษณะของให้บริการโรงแรมฮาลาลของโรงแรมในจังหวัดปัตตานีผู้บริหารที่ไม่ใช่มุสลิม มีความเห็นว่าด้านการบริหารจัดการโรงแรมฮาลาลทั้งระบบอาจทำได้ยาก เนื่องจากเจ้าของโรงแรมไม่ได้เป็นมุสลิมและระบบการเงินอาจไม่เป็นไปตามระบบการเงินอิสลามกำหนดไว้ แต่โรงแรมมีความสนใจคุณลักษณะของโรงแรมฮาลาลในส่วนของร้านอาหารและห้องละหมาด ซึ่งส่วนนี้จะทำให้โรงแรมสามารถขยายฐานลูกค้ำได้มากกว่าที่มีร้านอาหารที่ไม่ได้รับตราฮาลาล โดยในเริ่มแรกของการเตรียมขอตราฮาลาล เจ้าของโรงแรมไม่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานฮาลาล แต่จะขอความรู้

จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้การเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการตามมาตรฐานดังกล่าว ในส่วนที่เจ้าของเป็นมุสลิมถึงแม้จะมีความเข้าใจในเรื่องอาหารฮาลาล แต่ในเรื่องวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการปรุงอาหารบางชนิดก็ต้องใช้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาแนะนำ และมีความตั้งใจที่จะต้องการให้โรงแรมเป็นโรงแรมฮาลาลทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริหารจัดการ การออกแบบตกแต่ง และระบบการเงินแบบอิสลาม แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของการออกแบบตกแต่ง ที่เกี่ยวกับโรงแรมฮาลาล ในส่วนของการจัดปลายเตียงนอนและห้องน้ำต้องไม่หันไปทางทิศกิบลัต ในบางห้องทางโรงแรมไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเจ้าของในปัจจุบันได้ซื้อโรงแรมนี้มาจากเจ้าของเดิมซึ่งไม่ใช่มุสลิม จึงอาจจะไม่มีการออกแบบตามรายละเอียดข้อกำหนดในเรื่องดังกล่าว

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะในการวิจัย

โรงแรมฮาลาลได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติกับธุรกิจโรงแรมจะส่งผลดี คือ โรงแรมจะมีภาพพจน์ที่ดี ทำให้มีฐานลูกค้าเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้น และจะส่งผลทำให้รายได้ของโรงแรมเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการประสบปัญหาในการปฏิบัติตามคุณสมบัติทั้งสามด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการออกแบบตกแต่ง และด้านการบริหารการเงินเนื่องจาก ขาดความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดในเรื่องดังกล่าว อีกทั้งประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำมาตรฐานและคู่มือของโรงแรมฮาลาลสำหรับผู้ประกอบการเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติอยู่เป็นรูปธรรม อีกทั้งผู้ประกอบการมีความเห็นว่าการนำนโยบายฮาลาลไปปฏิบัติจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพธุรกิจโรงแรมตามนโยบายฮาลาลได้ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งทำการศึกษาและกำหนดมาตรฐานโรงแรมฮาลาลของประเทศไทย
 2. คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยควรจัดทำคู่มือมาตรฐานโรงแรมฮาลาลของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมใช้เป็นแนวทางและปฏิบัติอย่างถูกต้องให้ได้มาตรฐานตามหลักฮาลาล
 3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือในการจัดการฝึกอบรมให้แก่สถานประกอบการธุรกิจโรงแรมที่มีความประสงค์จะจัดบริการตามหลักฮาลาลแก่ลูกค้าโดยเฉพาะการแนะนำแนวทางการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมุสลิมแก่ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม
 4. ควรมีการเผยแพร่ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านเทคนิคและการบริหารจัดการโรงแรมฮาลาลให้ประสบความสำเร็จ
 5. หน่วยงานของรัฐควรสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมฮาลาล โดยการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อสร้างแรงจูงใจในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดสรรงบประมาณสนับสนุน และการลดหย่อนภาษีสำหรับโรงแรมที่เข้าร่วมโครงการ
 6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันในการจัดสร้างเครือข่ายธุรกิจโรงแรมฮาลาลที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) เช่น การเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบในการประกอบผลิตภัณฑ์ฮาลาล
 7. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรจัดทำข้อมูลสารสนเทศโรงแรมฮาลาลในลักษณะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Social Media) และเอกสารเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้แก่นักท่องเที่ยว
- ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป**

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ถึงแม้ผู้วิจัยจะพยายามดำเนินการทำวิจัยให้ดีที่สุดตามระยะเวลา และภายใต้งบประมาณที่กำหนดก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดและข้อเสนอแนะที่อาจจะนำไปปรับปรุง สำหรับงานวิจัยที่ต้องการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในอนาคตนี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในจังหวัดอื่นๆ ที่มีความแตกต่างของบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่มีแหล่งท่องเที่ยว หลากหลาย และควรศึกษาความต้องการของผู้บริโภคเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับผู้ประกอบการธุรกิจ โรงแรมฮาลาลเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการบริการให้ตรงตามต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจโรงแรมในการนำ นโยบายฮาลาลไปปฏิบัติที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดปัตตานี ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุน วิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัย ขอนแก่น คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมในจังหวัดปัตตานีและท่านอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าว ในที่นี้ ที่มีส่วนทำให้งานวิจัยนี้ลุล่วงไปด้วยดี

References

- Areetrakul, Wanna. (2016, November 9). **Interview.** Manager of Sales and Public Relations. C.S. Pattani Hotel.
- Cultural Office Pattani (2015). **The Religion of The Population in Pattani Province.** Ministry of Culture of Thailand.
- Jurattanasan, Aomarun., & Jaroenwisan, Kaedsiri. (2014). The Attribution of Shariah Compliant Hotel in Muslim Countries. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 3(NRRU), 39–44.
- Ministry of Tourism and Sports (2015, July). Thailand Tourism Strategy 2015–2017. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports
- Rojjanavivat, Aggachai. (2016, November 17). **Interview.** Manager. Southern View Hotel.
- Rosenberg, P., & Choufany, H. M. (2009). **Spiritual Lodging–The Sharia-Compliant Hotel Concept.** HVS Global Hospitality Services–Dubai.
- Samori, Z., & Sabtu, N. (2014). Developing Halal Standard for Malaysian Hotel Industry: An Exploratory Study. *Procedia–Social and Behavioral Sciences*, 121, 144–157.
- Sritongnuan, Sarunnita. (2016, November 15). **Interview.** Deputy Manager. Park View Resort Pattani.
- The Halal Standard Institute of Thailand. (2016). **What is Halal? Why is Halal?.** Retrieved from http://www.halal.or.th/?module=content&op=detail&content_id=520.
- Tourism Authority of Thailand. (2015). **Mobile Application “Thailand Muslim Friendly Destination”.** Retrieved from <http://thai.tourismthailand.org/-Mobile-Application--2202>.
- The Influence of Incentive Travel that Impact on Purchase Intention**